

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б.Шада

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан філософського факультету
КАРПЕНКО І.В.
(вказати П.І.Б. керівника)
16 червня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Німецька класична філософія

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський)
галузь знань _____ 03 гуманітарні науки
(шифр і назва)
спеціальність _____ 033 – філософія
(шифр і назва)
освітньо-професійна програма _____ Філософія
(шифр і назва)
спеціалізація _____
(шифр і назва)
вид дисципліни _____ обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)
факультет _____ філософський

2023____ / 2024____ навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету

“ 16 ” червня 2023 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доктором філософських наук, професором, професором кафедри ЗВО. В.В.Прокопенко

Програму схвалено на засіданні кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

Протокол № 10 від 14 червня 2023 року

Завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії

імені професора Й.Б.Шада

підпис

Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ

Програму погоджено з гарантом освітньої програми

Гарант освітньої програми підпис

Ім'я, прізвище

Володимир ПРОКОПЕНКО

Наталія ЗАГУРСЬКА

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету

Протокол від 14 червня 2023 року № 10

Голова науково-методичної комісії філософського факультету

підпис

Сергій ФОЛКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Німецька класична філософія” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

Бакалавр
(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності(напрямку) 033 Філософія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: полягає в тому, що студент має отримати знання змісту, основних ідей і особливостей філософських вчень І. Канта, Й.Г. Фіхте, Ф.В.Й. Шелінга та Г.В.Ф. Гегеля:

зрозуміти генезис і сутність вчень представників німецької класичної філософії шляхом ретельного вивчення їх текстів та дослідницької літератури;

вміти аналізувати твори німецьких ідеалістів з урахуванням новітніх досягнень в галузі історії класичної філософії;

розуміти причини і принципи історичного розвитку німецької класичної філософії та її роль в формуванні посткласичних філософських течій.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: У результаті вивчення даного курсу студент має

знати:

твори, які входять до складу корпусу німецьких класиків;

історичні обставини і шляхи становлення основних концепцій в складі класичної німецької школи;

основні популяризаторські та полемічні роботи сучасників німецьких класичних філософів;

основні дослідницькі концепції щодо творчості німецьких класиків;

ідеї сучасних філософів, які ведуть своє походження з німецької класичної філософії.

вміти:

самостійно аналізувати твори німецьких класиків і пов'язувати їх із загальним розвитком філософії в XIX-XXI ст.

мати навички конкретно-історичного аналізу ідеалістичної філософії в історико-культурному контексті;

вміти розкривати історичну і концептуальну обумовленість філософських досягнень німецького ідеалізму з боку західної раціоналістичної традиції, розуміти їх цінність і значення для сучасних трансформацій філософії;

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Мета** Мета викладання навчальної дисципліни: полягає в тому, що студент має отримати знання змісту, основних ідей і особливостей філософських вчень І. Канта, Й.Г. Фіхте, Ф.В.Й. Шелінга та Г.В.Ф. Гегеля:

зрозуміти генезис і сутність вчень представників німецької класичної філософії шляхом ретельного вивчення їх текстів та дослідницької літератури;

вміти аналізувати твори німецьких ідеалістів з урахуванням новітніх досягнень в галузі історії класичної філософії;

розуміти причини і принципи історичного розвитку німецької класичної філософії та її роль в формуванні посткласичних філософських течій.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: У результаті вивчення даного курсу студент має знати:

твори, які входять до складу корпусу німецьких класиків;

історичні обставини і шляхи становлення основних концепцій в складі класичної німецької школи;

основні популяризаторські та полемічні роботи сучасників німецьких класичних філософів;

основні дослідницькі концепції щодо творчості німецьких класиків;

ідеї сучасних філософів, які ведуть своє походження з німецької класичної філософії.

1.3. Кількість кредитів: 4

1.4. Загальна кількість годин: 144

1.5. Очікувані результати: в процесі вивчення дисципліни студент має навчитися:

- самостійно аналізувати твори німецьких класиків і пов'язувати їх із загальним розвитком філософії в XIX-XXI ст.
- мати навички конкретно-історичного аналізу ідеалістичної філософії в історико-культурному контексті;
- вміти розкривати історичну і концептуальну обумовленість філософських досягнень німецького ідеалізму з боку західної раціоналістичної традиції, розуміти їх цінність і значення для сучасних трансформацій філософії;

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	4-й
Семестр	
6-й	7-й
Лекції	
34 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
34 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
76 год.	80 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання: засвоїти зміст основних ідей і філософських вчень німецької класичної філософії, знати тексти першоджерел та дослідницької літератури, вміти аналізувати твори німецьких ідеалістів, розуміти причини і принципи історичного розвитку німецької класичної філософії та її роль в формуванні посткласичних філософських течій.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Формування німецького ідеалізму.

Тема 1. Витоки німецької класичної філософії.

1. *Проблема методу і поняття науки: висновки з проекту Нового Часу.*
2. *Скептицизм та феноменалізм як ознаки кризи раціоналізму та емпіризму Нового часу.*
3. *Формування теоретичних передумов нової філософії.*

Криза емпіризму доби Нового Часу і чергові задачі філософії. Поширення суб'єктивного ідеалізму та скептицизму як вияв кризи емпіризму та раціоналізму Нового Часу. Причини цієї кризи. Критика Дж.Берклі поняття існування. Критика Юмом детермінізму. Проблематизація понять субстанції і матерії. Невирішеність проблеми методу та невизначеність поняття науки як підсумок філософського проекту Нового Часу.

Метафізика Лейбніца-Вольфа та затухання філософських пошуків у філософії традиційного раціоналізму. Потреба у реформуванні філософії на тлі успіхів природознавства. Німецька класична філософія як черговий і найвищий етап філософії Нового Часу. Основні ідеї, які легли до фундаменту німецького ідеалізму. Критика метафізичного способу мислення та перехід до свідомої діалектики як головна риса методології німецького ідеалізму. Мислення стає основним предметом філософування. Формування і усвідомлення необхідності питання, яке пізніше було визначене, як основне питання філософії – про відносини буття та мислення.

Тема 2. Теоретична філософія І. Канта.

1. *Докритичний період творчості Канта і його шлях до критики.*
2. *Основні питання і завдання чистого розуму за Кантом.*
3. *Трансцендентальна естетика.*
4. *Трансцендентальна аналітика та діалектика.*

Біографічна довідка про Канта. Два періоди у творчості Канта і загальна характеристика творів докритичного періоду. «Критика чистого розуму» і основні завдання з реформування метафізики. Кантівське визначення догматизму попередньої філософії. Розуміння Кантом критики розуму як пропедевтики систематичної філософії. Поняття критичного методу. Трансценденталізм і поняття чистого розуму. Трансцендентальний суб'єкт. Як можлива метафізика як наука – те ж саме питання про чисте природознавство і чисту математику. Вчення про апіорні форми пізнання. Апіорне та апостеріорне пізнання. Судження синтетичні та аналітичні. Гносеологічний ідеал Канта і питання про його можливість: «Як можливі синтетичні апіорні судження?» як форма питання про можливість метафізики як науки.

Трансцендентальна естетика. Простір і час як апіорні чисті форми чуттєвості. Чуттєвість як аперцепція «речі-в-собі». Простір і час як чисті споглядання. Питання про перехід від аперцепції до мислення. Трансцендентальна аналітика.

«Досвід», «предмет» і «природа». Характеристика розсудку як здатності до мислення. Спонтанність пізнання і синтез. Емпіричні і синтетичні поняття. Вчення про чисті поняття

(категорії) розсудку. Вчення Канта про категорії. Категорії як апіорні чисті форми розсудку. Проблема дедукції категорій розсудку. Обмеженість категоріального синтезу в розсудку. Трансцендентальна єдність аперцепції.

Трансцендентальна діалектика. Ідеї розуму і їх функції в пізнанні. Три класи ідей.

Тема 3. Практична філософія І. Канта.

1. *Кант про теоретичне і практичне застосування розуму.*
2. *Практична філософія як теорія моралі.*
3. *Антропологія, правова теорія та естетика Канта.*

Сфера практичної філософії. Поняття практичного розуму. Розумна воля. Розумна, добра воля і її зв'язок з обов'язком. Питання про походження і статус моральних законів. Апіорність моралі. Людина як «громадянин двох світів». Вчення про вищий моральний принцип (категоричний імператив). Кантівський імператив і «золоте правило моралі». Людина як мета вчинків. Примат чистого практичного розуму. Обмеження розуму в ім'я віри. Право як частина сфери практичного розуму. Юридичні й етичні закони. Сутність права, загальний правовий закон. Право приватне, публічне й міжнародне. Розподіл влади. Право народів на мир. Трактат Канта «До вічного миру» і його програма системи міжнародних відносин. Ставлення Канта до революції. Естетика Канта і його філософська антропологія. Відкриття апіорних принципів, що стосуються естетичного. Місце естетичного у філософській системі Канта. Вчення про прекрасне й піднесене. Значення терміну «судження» у теоретичній філософії і у естетичному вченні Канта. Твори Канта стосовно людини. Основна характеристика людської природи.

Тема 4. Становлення німецького ідеалізму: від Канта до Фіхте.

1. *Філософія К. Рейнгольда та її відношення до філософії Канта.*
2. *С. Маймон як критик Канта.*
3. *Я.Бек та Ф. Якобі в просторі кантівського мислення.*

«Елементарна філософія» К.Л. Рейнгольда. Пошук підстав пізнавальних здібностей людини. Нерозривність свідомості й уявлення як закон свідомості. Матеріал і форма уявлення. «Річ у собі» як «голе» поняття філософії. Свідомість ясна, темна і самосвідомість. Оцінка Рейнгольда Кантом.

Критика С.Маймоном І.Канта збоку «помірного скептицизму». Обґрунтування висновку про неможливість «речі у собі». Поділ філософії на догматичну, критичну та скептичну. Суперечливість критичної філософії. «Раціональний догматизм».

Аргументи Я.С. Бека проти кантівської «речі у собі». Критика допіатизму і його залишків у вигляді «речі у собі». «Точка зору» Бека: предмет є результат початкового уявлення. Трансцендентальна єдність аперцепції як ключ до розуміння процесу початкового уявлення.

Позиція Якобі відносно кантівської речі у собі. Реч у собі як вихідна безпосередня вірогідність, що постає у вигляді віри. Юмівка стратегія аргументації Якобі. Заперечення критичної філософії Канта.

Тема 5. Філософія Й.Г. Фіхте. Науковчення та практична філософія.

1. *Життєвий шлях Й.Г. Фіхте, його основні твори.*
2. *Наукоучення як нова форма філософії.*
3. *Практична філософія Фіхте.*

1. Життєвий шлях Й.Г. Фіхте, його основні твори.

Життя та основні твори І.Г. Фіхте. Роки навчання. Знайомство з Кантом. Академічна кар'єра Фіхте. Запрошення до Харківського університету. «Промови до німецької нації». Творча спадщина Фіхте.

2. Наукоучення як нова форма філософії.

Наукоучення (Wissenschaftslehre). Питання про науковість філософії. Наукоучення як певний вид філософської творчості, задачі наукоучення. Об'єкт і предмет наукоучення. Поняття досвіду у Фіхте і Канта. Структура досвіду: уявлення і річ, інтелігенція і «річ у собі». Ідеалізм і догматизм, переваги ідеалізму. Сутність інтелігенції. Поняття критичного, або трансцендентального, ідеалізму. «Діло-дія» як сутність інтелігенції. Поняття Я. Три фундаментальні основоположення наукоучення. Дедукція категорій.

3. Практична філософія Фіхте.

Філософія права та моралі. Практичне Я. Пошук підвалин права. Виведення правового відношення. Правове спілкування і правовий закон, правова держава. Виведення морального принципу або правового закону. Пристосування виведеного морального закону до світу. Вимога морального потягу. Поняття обов'язку й совісті. Три напрямки моральних вчинків: обов'язки стосовно тіла, інтелігенції та суспільства. Вчення про людину, суспільство та його історію. Зв'язок питання про сутність людини з ученням про мораль. Виведення призначення людини з її практичної сутності. Свобода як атрибут людини. Свобода індивіда і свобода людського роду. Епохи у розвитку людства і їх моральна характеристика. Робота Фіхте «Замкнена торгова держава».

Розділ 2: Основні ідеї розвинутого німецького ідеалізму.

Тема 6. Філософська еволюція Ф.В.Й. Шеллінга: натурфілософія та філософія тотожності.

- 1. Життя та творчість Ф.В.Й. Шеллінга.*
- 2. Теорія знання та натурфілософія Шеллінга.*
- 3. Філософія тотожності Шеллінга.*

1. Життя та творчість Ф.В.Й. Шеллінга.

Роки навчання. Знайомство з творами Канта і Фіхте. Викладацька діяльність. Творча еволюція Шеллінга, її основні етапи та його творча спадщина. Відношення до філософії Гегеля. Шеллінг і некласична філософія.

2. Теорія знання та натурфілософія Шеллінга.

Теорія знання та натурфілософія. Пошук абсолютних підвалин знання. Абсолютний суб'єкт, або абсолютне Я у якості вихідного пункту системи філософії. Відмінності між догматизмом і критичною філософією. Переваги критицизму. Перехід до філософії природи як еволюційний крок Шеллінга до абсолютного ідеалізму. Необхідність натурфілософії. Природа як скам'янілий інтелект. Абсолютне як тотожність суб'єктивного і об'єктивного, природи і духу. Світові епохи.

3. *Філософія тотожності.*

Робота Шеллінга «Система трансцендентального ідеалізму».

Паралелізм явищ свідомості і явищ природи. Розподіл трансцендентальної філософії на систему теоретичної і практичної філософії та філософію мистецтва. Самосвідомість як принцип виведення системи знання. Система теоретичної філософії: дослідження теоретичного інтелекту, три епохи його розвитку. Система практичної філософії: дедукція моральних понять, необхідність моралі й права, моральний імператив, поняття правового устрою, філософія історії і перспектива формування всесвітнього громадянського устрою.

Тема 7. Філософія міфології та філософія одкровення Шелінга.

1. *Естетизм шелінгівської філософії.*
2. *Міфологія в філософії Шелінга.*
3. *Філософія релігії Шелінга.*

1. *Естетизм шелінгівської філософії.*

Філософія мистецтва, її необхідність, роль естетичного спостереження для усвідомлення тотожності свободи й необхідності, свідомого й несвідомого. Шелінг про наукове та естетичне пізнання. Обґрунтування Шелінгом ідеї про перевагу естетичного над раціональним. Вчення про генія. Естетизація дійсності як істинна творчість.

2. *Міфологія в філософії Шелінга.*

Теорія міфології Шелінга. Міфологія не є поезією, навпаки, поезія виводиться із міфології. Міфологія як несвідомий фундамент народного духу. Міфологія як пра-одкровення. Людство як інструмент міфологічного процесу розкриття свободи. Міфологія як природна релігія і як всесвітня історична сила. Породження народів в процесі міфологічної творчості Бога.

3. *Філософія релігії Шелінга.*

Філософія Одкровення. Поділ Шелінгом філософії на негативну й позитивну. Роль поняття досвіду для розмежування Цих двох філософій у історії. Позитивна філософія як філософія одкровення. Зміст Одкровення є актом божественної волі, філософія Одкровення – розуміння і обґрунтування цього факту. Поняття часу у філософії Одкровення, світові епохи або еони.

Критика філософії одкровення. Памфлет Ф. Енгельса.

Тема 8. Філософія абсолютного ідеалізму Г.В.Ф. Гегеля, її вихідні положення та історичний розвиток.

1. *Життя та основні твори Г.В.Ф. Гегеля.*
2. *Основні принципи, з яких виходить Гегель в своїй філософській системі.*
3. *Творча еволюція Гегеля.*

1. *Життя та основні твори Г.В.Ф. Гегеля.*

Життя Г.В.Ф. Гегеля. Роки навчання. Академічна кар'єра. Загальна характеристика філософської ситуації у Німеччині. Соціально-політична ситуація під час наполеоновської навали. Гегель і Шеллінг. Роль Спінози в становленні Гегеля як філософа. Основні кроки Гегеля до побудови системи: ранні роботи з філософії релігії, «Феноменологія духу», «Енциклопедія філософських наук», «Наука логіки», «Філософія природи», лекції з філософії історії та історії філософії. «Філософія права».

2. *Основні принципи, з яких виходить Гегель в своїй філософській системі.*

Наміри Гегеля у філософії. Гегель про сутність метода і системи. Система як розгорнутий метод, метод як згорнута система. Односторонність ідеалізму і матеріалізму, протирічність дуалізму. Еклектика та софістика. Філософія як конкретність знання. Абсолютний ідеалізм як конкретна філософська система.

Питання про відношення матерії і духу, гносеологічний та онтологічний аспект питання. Принцип тотожності мислення і буття.

3. *Творча еволюція Гегеля.*

Проблема «молодого Гегеля». Гегель як апологет свободи. Гегель і його критика суспільних відносин. Формування проекту системи і перший нарис системи в «Феноменології духу». Наука логіки як теоретичний фундамент філософії. Вчення про форми інобуття абсолютної ідеї і план тотальної філософської системи. «Філософія права» і питання про консерватизм пізнього Гегеля.

Тема 9. Гегелівська філософія релігії та його «Феноменологія духу».

1. *Філософія релігії Гегеля та еволюція його поглядів на релігію.*

2. *«Феноменологія духу», основні ідеї Гегеля та їх інтерпретації в ХХ ст.*

1. *Філософія релігії Гегеля та еволюція його поглядів на релігію.*

Роботи молодого Гегеля, які присвячені питанням релігії. Гегель про релігію стародавньої Греції. Поняття народної релігії. Протиставлення народної релігії та християнства. «Життя Ісуса», або євангеліє від Гегеля. Аналіз релігійних поглядів Гегеля младагегельнцями. Б. Бауер про «атеїзм» Гегеля. Гегелівська концепція історичного розвитку релігій до конкретної релігії. Порівняльний аналіз поглядів Гегеля на сутність релігії в його ранніх роботах та в творі «Філософія релігії».

2. *«Феноменологія духу», основні ідеї Гегеля та їх інтерпретації в ХХ ст.*

Феноменологія духу. Місце «феноменології духу» у філософській системі Гегеля. Базові поняття «Феноменології духу»: свідомість, знання, пізнання, розум, поняття, дух. Роль суперечності у поступі феноменів свідомості. Структурні частини «Феноменології духу». Етап свідомості: фази від чуттєвої достовірності, сприйняття і розсудку. Етап самосвідомості: самосвідомість як продукт праці і залежності, «пан і раб», мислення, вихід самосвідомості до свободи. Сутність «нешасної свідомості». Сутність скептицизму і його роль в становленні суб'єкта. Стоїцизм як необхідний етап розвитку свідомості. Етап абсолютного суб'єкта: фази розуму, духу, релігії і абсолютного знання. Феноменологія духу як історія духу, що осягнена у понятті. Інтерпретації гегелівської феноменології духу в ХХ сторіччі: А. Кожев, І. Ільїн, Т. Адорно. Ж. Валь про «нешасну свідомість».

Тема 10. Теоретична філософія Гегеля.

1. *Поняття логіки за Гегелем.*
2. *Вчення про буття і про сутність.*
3. *Вчення про поняття. Філософія духа.*

1. *Поняття логіки за Гегелем.*

Наука логіки. Задачі «Науки логіки», її предмет. Недоліки традиційної логіки. Діалектика руху категорій логіки. Діалектичний метод Гегеля. Критика Гегелем кантівського розуміння категорій. Задача дедукції категорій. Зв'язок «Науки логіки» з «Феноменологією духу», відмінності розгляду у них категорій. Структура «Науки логіки»: вчення про буття, вчення про сутність, вчення про поняття. Проблема начала руху категорій.

2. *Вчення про буття і про сутність.*

Буття і ніщо, становлення. Принцип тріадності, зняття. Якість і кількість, міра, вузлова лінія відносин міри. Перехід буття у сутність.

Природа визначень у сфері сутності. Рефлексія. Категорії сутності: явище, дійсність, видимість, тотожність, відмінність, протилежність, суперечність, підстава, форма, зміст, матерія, умова, можливість, необхідність. Перехід до поняття або до суб'єктивної логіки.

3. *Вчення про поняття. Філософія духа.*

Розвиток як діалектичний процес у сфері поняття. Зміст підрозділів про суб'єктивність, об'єктивність і ідею. Ідея як істина. Життя, пізнання і абсолютна ідея. Філософія духу. «Філософія духу» як наука про ідею, Що сама себе усвідомлює. Визначення духу. Свобода як сутність духу. Суб'єктивний, об'єктивний і абсолютний дух – розділи «Філософії духу». Антропологія, феноменологія і психологія. Право, мораль і моральність (сім'я, громадянське суспільство, держава). Мистецтво, релігія, філософія. Конечний і безкінечний (абсолютний дух).

Тема 11. Гегелівська реальна філософія (філософія природи, історії, права).

1. *Гегелівська філософія природи.*
2. *Філософія історії Гегеля.*
3. *Історія філософії Гегеля.*
4. *Гегелівська філософія права.*
5. *Оцінка Гегеля в подальшій філософії.*

1. *Гегелівська філософія природи.*

Перехід до філософії природи. Філософія природи. Предмет філософії природи. Поняття природи, місце філософії природи у системі Гегеля. Механіка, фізика та органічна фізика – розділи «Філософії природи». Механіка: простір, час, матерія і рух. Фізика: світло і «тіло індивідуальності», стихії, хімічні елементи, перехід до органічної природи. Мінеральне, рослинне й тваринне царство, перехід до духу.

2. *Філософія історії Гегеля.*

Гегель про види історії. Географічна основа історії, поділ історії на світи. Гегель про сутність історичного процесу. Історія як розвиток від абстрактного до конкретного. Історія як прогрес в усвідомленні свободи. Гегелівська концепція свободи. Поняття всесвітньо-історичної особи. Поняття історичних та неісторичних народів в гегелівській філософії історії. До питання про гегелівський консерватизм. Відносно історії. Питання про євроцентризм Гегеля.

3. Історія філософії Гегеля.

Гегель про видиме протиріччя понять філософії і історії. Види історії філософії за Гегелем. Поняття розвитку та поняття конкретного як ключові в розумінні історико-філософського процесу. Історична форма філософії та її логічний зміст. Гегель про відносне і абсолютне в історичних формах філософування. Зв'язок філософії і послідовність категорій визначення абсолютного.

4. Гегелівська філософія права.

«Філософія права» – останній твір Гегеля. Структура роботи. Зміст гегелівських категорій філософії права. Розуміння Гегелем сутності сім'ї, моральності, права. Гегелівська теорія держави. Визначення понять держави і громадянського суспільства та питання про причинно-наслідковий зв'язок між державою та громадянським суспільством. Поняття правової держави. Гегелівська теза про дійсність розумного та розумність дійсного і дискусії навколо неї. Поняття тотальності і дискусії навколо гегелівського етатизму.

5. Доля Гегеля в подальшій філософії.

Оцінка Гегеля Л. Фейербахом і класиками марксизму. Фейербах про тотожність логіки Гегеля з теологією, про відрив системи категорій від абстрагуючої діяльності людини. Антропологічний принцип для філософії майбутнього. Критика К. Марксом і Ф. Енгельсом філософії Гегеля у творах «До критики гегелівської філософії права», «Святе сімейство», «Німецька ідеологія», «Тези про Фейербаха», «Людвіг Фейербах і кінець класичної німецької філософії». Ставлення філософії до дійсності як центральне питання у оцінці класиками марксизму значення гегелівської філософії.

Кінець філософії доби Нового часу і перехід до новітньої філософії. Раціоналізм як панівна парадигма класичної філософії періоду від ХУІ до першої половини ХІХ ст. Зростання ірраціоналістичних тенденцій: А. Шопенгауер, С. К'єркегор, Ф. Ніцше. Паралельне виникнення неокласичних течій: неокантіанство, неогегельянство. Криза класичного стилю філософування. Прояви цієї кризи у сциентистській та антисциентистській спрямованості сучасної західної філософії.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма					Заочна форма						
	Усьо го	у тому числі				Усьо го	у тому числі					
		л	п	ла аб	ін д		ср	л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1 розділ: «Формування німецького ідеалізму» Тема1. Витоки німецької класичної філософії.	12	2 ZOOM. Використовуються презентації та відеоматеріали	2			8 обговорення, дебати питання-відповіді	8					8
Тема2. Теоретична філософія І. Канта.	22	4 ZOOM. Використовуються презентації та відеоматеріали	6			12 обговорення, дебати питання-відповіді	16	2	2			12
Тема3. Практична філософія Канта.	14	4 ZOOM. Використовуються презентації та відеоматеріали	4			6 Діалог, групове обговорення	12	2				10
Тема4. Становлення німецького ідеалізму: від Канта до Фіхте.	6	2 ZOOM. Використовуються презентації та відеоматеріали				4 обговорення, дебати питання-відповіді	4					4
Тема5. Філософія Й.Г. Фіхте. Наукоучення та практична філософія.	14	4 ZOOM. Використовуються презентації	4			6 Діалог, групове обговорення	6					6

		ї та відеоматеріали										
Всього за 1 розділ	68	16	16			36	46	4	2			40

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема1. Філософська еволюція Ф.В.Й. Шелінга: натурфілософія та філософія тотожності.	12	2 ZOOM. Використовуються презентації та відеоматеріали	4			6 Діалог, групове обговорення	8		2			6
Тема2. Філософія міфології та філософія одкровення Шелінга.	10	2 ZOOM. Використовуються презентації та відеоматеріали	2			6 обговорення, дебати питання-відповіді	6					6
Тема3. Філософія абсолютного ідеалізму Г.В.Ф. Гегеля, її вихідні положення та історичний розвиток.	12	2 ZOOM. Використовуються презентації та відеоматеріали				10 Діалог, групове обговорення	10	2				8
Тема 4. Гегелівська філософія релігії та його «Феноменологія духу».	12	4 ZOOM. Використовуються презентації та відеоматеріали	2			6 короткі усні / письмові відповіді на питання	8	2				6
Тема 5. Теоретична філософія Гегеля.	14	4 ZOOM. Використовуються презентації та відеоматеріали	4			6 короткі усні / письмові відповіді на питання	10	2				8
Тема 6. Гегелівська реальна філософія (філософія	16	4 ZOOM. Використо	6			6 обгово	8		2			6

природи, історії, права).		вуються презентації та відеоматеріали				ння, дебати питання-відповіді						
Всього за 2 розділ	76	18	18			40	50	6	4			40
Всього за курс	144	34	34			76	96	10	6			80

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Витоки німецької класичної філософії	2
2	І.Кант. «Пролегомени до кожної майбутньої метафізики, яка має виступати як наука».	6
3	«Критика практичного розуму».	4
4	Науковчення та вчення Й.Г. Фіхте про людину	4
5	Ф.В.Й. Шеллінг. «Система трансцендентального ідеалізму»	4
6	Ф.В.Й. Шеллінг: «Філософія одкровення»	2
7	Гегелівська філософія релігії та його «Феноменологія духу»	2
8	Г. В. Ф. Гегель. «Наука логіки»	4
9	Реальна філософія Гегеля.	6
10	Всього	34

5. Завдання для самостійної роботи.

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Скептицизм Д.Юма як передумова кантівської критики.	4
2	Розуміння досвіду Д. Локком, Дж. Берклі, Д.Юмом і І. Кантом.	4
3	Чому (за Кантом) історично першою з'являється метафізика?	2

4	Як Кант виправдовує ставлення до речей як до «речей самих по собі»?	8
5	Що значить для Канта вираз «об'єктивна реальність»?	2
6	Ставлення Канта до ідеалізму.	12
7	Поняття свободи у І. Канта.	4
8	Потрактуйте вислів Й.Г. Фіхте «Філософія вчить нас все віднаходити у Я».	12
9	Наскільки правий Фіхте, говорячи у четвертому уроці «Ясного як сонце повідомлення...»: «Для систематичного мислення потрібна свобода».	4
10	Порівняйте принципи, що покладені Фіхте і Гегелем у їх роботах «Факти свідомості» і «Феноменологія духу».	4
11	Як ставитись до такого зауваження К. Маркса «Філософи лише у різний спосіб пояснювали світ, але йдеться про те, щоб змінити його»?	12
12	Чи виправдалась думка Енгельса «За філософією, вигнаюю з природи й з історії, залишається, таким чином, ще тільки царство чистої думки, оскільки воно ще залишається: вчення про закони самого процесу мислення, логіка і діалектика»?	8
	Разом	76

6. Індивідуальні завдання

1. Криза емпіризму у ХУІІІ ст. і нові задачі філософії.
2. Місце і роль німецької класичної філософії в розвитку європейської філософської думки.
3. Становлення І. Канта як філософа. Докритичний період у творчості І. Канта.
4. Критична філософія І. Канта або філософська пропедевтика: її мета та послідовність вирішення задач.
5. Трансцендентальна естетика у «Критиці чистого розуму» І. Канта.
6. Трансцендентальна аналітика у «Критиці чистого розуму» І. Канта. Експлікація категорій розсудку.
7. «Досвід», «предмет» та «природа» у кантівській критичній філософії.
8. Трансцендентальна діалектика у «Критиці чистого розуму» І. Канта про ідеї та антиномії розуму.
9. Трансцендентальне вчення про метод у «Критиці чистого розуму» І. Канта.
10. Практичне застосування розуму. Структура кантівської практичної

філософії.

11. Обґрунтування Кантом морального й правового закону.
12. Естетичне вчення І. Канта у «Критиці здатності до судження».
13. Філософська антропологія І. Канта.
14. І. Кант: «Пролегомени до кожної майбутньої метафізики, яка зможе виступати як наука».
15. «Елементарна філософія» К.Л. Рейнгольда.
16. Критика С. Маймоном І. Канта з боку «помірного скептицизму».
17. Аргументи Я.С. Бека проти кантівської «речі у собі».
18. Позиція Ф.Г. Якобі стосовно кантівської «речі у собі».
19. Життя й основні твори Й.Г. Фіхте.
20. Наукоучення Й.Г. Фіхте: викладення його основних задач та обґрунтування місця у системі знання.
21. Систематичне викладення наукоучення у «Основах загального Наукоучення» Й.Г. Фіхте.
22. Філософія права і моралі Й.Г. Фіхте.
23. Вчення Й.Г. Фіхте про людину, суспільство і його історію.
24. Й.Г. Фіхте: «Ясне як сонце сповіщення широкій публіці про сутність найновішої філософії».
25. Життя й творчість Ф.В.Й. Шеллінга.
26. Теорія знання раннього Ф.В.Й. Шеллінга.
27. Філософія природи Ф.В.Й. Шеллінга а.
28. Філософія тотожності Ф.В.Й. Шеллінга.
29. Філософія одкровення Ф.В.Й. Шеллінга.
30. Негативна й позитивна філософія за Шеллінгом.
31. «Феноменологія духу»: формоутворення духу як етапи саморозвитку свідомості.
32. Свідомість, знання, дух у роботі «Феноменологія духу».
33. Предмет науки логіки за Гегелем.
34. Критика Гегелем традиційної (формальної) логіки та логіки І. Канта.
35. Поняття у філософській системі Гегеля.
36. Рух категорій у «Науці логіки» Г.В.Ф. Гегеля, «діамантова сітка» категорій логіки.
37. Інтерпретація «абсолютної ідеї» Г.В.Ф. Гегеля.
38. Предмет, задачі філософії природи за Г.В.Ф. Гегелем, структура «Філософії природи».
39. Філософія духу як вчення про самоусвідомлюючу ідею, форми реалізації суб'єктивного, об'єктивного та абсолютного духу у роботі Г. В.Ф. Гегеля «Філософія духу».
40. Г.В.Ф. Гегель «Феноменологія духу».
41. Г.В.Ф. Гегель. «Лекції з історії філософії».

7. Методи навчання

Під час навчання використовуються наступні методи:

пояснювально-ілюстративний: викладач організовує сприймання та усвідомлення інформації, а студенти її сприймають, осмислюють і запам'ятовують;

репродуктивний: викладач дає завдання, а студенти вчаться застосовувати знання за зразком;

проблемного виконання: викладач формулює проблему і сам її вирішує, а студенти уважно стежать за ходом його творчого пошуку;

частково-пошуковий (евристичний): викладач формулює проблему, а студенти поетапно вирішують її під його керівництвом (при цьому поєднується репродуктивна й творча діяльність).

8. Методи контролю

Методами контролю при вивченні курсу «Німецька класична філософія» є поточне письмове опитування після вивчення розділу. Підсумковий контроль проводиться в формі письмового іспиту. **В режимі ОНЛАЙН контроль здійснюється за допомогою інтерактивного тестування, на відеоконференціях та підготовкою презентацій і відеоконтенту, виконанням інтерактивних вправ.**

9. 9. Схема нарахування балів

Приклад для підсумкового семестрового контролю в формі заліку без виконання залікової роботи

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Сума
Розділ 1		Розділ 2					
T1	T2	T3	T4	T5			100

Приклад для підсумкового семестрового контролю при проведенні семестрового екзамену або залікової роботи

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом	Екзамен (залікова робота)	Сума
Розділ 1		Розділ 2							
T1	T2	T3	T4						100

T1, T2 ... – теми розділів.

Для допуску до складання підсумкового контролю (заліку, або екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 50 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи, індивідуального завдання.

Критерії оцінювання

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна

1. Баумейстер А. Джерела і приховані мотиви фундаментальної онтології / А. Баумейстер // *Sententiae*. – 2012. – № 2 (XXVII). – С.46–59.
2. Бичко А. К., Бичко І. В., Табачковський В. Г. Історія філософії: Підручник. – К.: Либідь, 2001.
3. Від витоків до середини XIX століття. Короткий довідник з історії філософії. Під редакцією Т. Д. Пікашової та В. Л. Чуйка. К.:1997 р. Режим доступу: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dovi.html>
4. Гегель Г.В.Ф. Основи філософії права. — Київ: Юніверс, 2000
5. Гегель Г.В.Ф. Феноменологія духу. — Київ: Основи, 2004.
6. Дахній А. Нариси історії західної філософії XIX-XX ст.: навч.посібник / Андрій Дахній. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015.
7. Жаклін Рюс. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки. – К., 1998. – С. 440-489.
8. Імануель Кант. Критика сили судження / пер. Віталій Терлецький. Київ, Темпора, 2022. 906 с.
9. Іммануїл Кант. Відповідь на питання: що таке просвітництво? // «Всесвіт» (Київ). — 1989. — № 4. — Стор. 135—138.
10. Іммануїл Кант. Відповідь на запитання: Що таке Просвітництво?^[11]. Переклад з німецької: Олег Фешовець. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. 7 стор. ISBN ISBN 966-668-016-5 (Chtyvo.org)
11. Іммануїл Кант. Естетика. Переклад з німецької Богдана Гавришківа. Львів: Аверс, 2007. 360 с. ISBN 966-8386-50-7

12. Іммануїл Кант. Критика практичного розуму. Переклад з німецької : Ігор Бурковський. Київ: Юніверс, 2004. 240 с.^[12] ISBN 966-8118-06-5 (завантажити з е-бібліотеки toloka.to)
13. Іммануїл Кант. Критика чистого розуму. Переклад з німецької Ігоря Бурковського. Київ: Юніверс, 2000. 504 с. ISBN 966-7305-32-5 (Chtyvo.org [Архівовано 9 вересня 2018 у Wayback Machine.])
14. Іммануїл Кант. Прологомена до кожної майбутньої метафізики, яка зможе виступати як наука. Переклад з німецької: Іван Мірчук. Львів: вид. «Неділя». 1930
15. Іммануїл Кант. Прологomenи до кожної майбутньої метафізики, яка може постати як наука. Переклад з німецької Віталій Терлецький. Київ: ППС-2002, 2005. 178 с. ISBN 966-96471-1-8^[13] (КНУ імені Тараса Шевченка)
16. Іммануїл Кант. Рефлексії до критики чистого розуму. Переклад з німецької й латини: Ігор Бурковський. Київ: Юніверс, 2004. 464 с. ISBN 966-7305-96-1
17. Кант І. Критика чистого розуму. К. : ЮНІВЕРС, 2000.
18. Кривуля О. М. Історія філософії. Репрезентативний курс. – Харків, 2003
19. Кушаков Ю. Нариси з історії німецької філософії : навч. посібник. Київ, 2006. 572 с
20. Німецький класичний ідеалізм. Навчальний посібник. Укладачі – Панфілов В.О., Капітон В.П. – Д., ДМетА України, 1997.
21. Рассел Б. Людське пізнання. Його сфера та межі // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / За ред. Л.Губерського. – К.: Знання, 2009. – С. 321–333.
22. Рижак Л. В. Філософія : підручник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 650 с.
23. Рижак Л. Філософія як рефлексія духу : хрестоматія. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015.
24. Сафонік Л. Буттєвість сенсу людського життя : монографія / Л. Сафонік. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 350 с.
25. Фіхте Й.Г. Науковчення nova methodo: Попереднє зауваження // Філософська думка, 2000. №1.